

Intervenció del president de la Generalitat, José Montilla, a la Comissió General de les Comunitats Autònomes del Senat

Madrid, 24 de maig de 2010

En començar la meva intervenció, vull agrair la deferent celeritat del Senat en tramitar la meva sol·licitud de compareixença.

Entenc que aquesta bona disposició respon a una apreciació compartida sobre la importància i la urgència de l'assumpte que la motiva.

Un assumpte que afecta l'interès general de l'Estat de les Autonomies, més enllà del legítim interès i voluntat de les institucions de l'autogovern de Catalunya.

Perquè he vingut a parlar de Catalunya, sí. Però parlar de Catalunya, és parlar d'Espanya, de l'Espanya del futur. I em causa una certa sorpresa, que aquells que es posen la paraula "*Espanya*" a la boca amb massa freqüència i no sempre amb ànim integrador, no estiguin avui aquí, el dia que, precisament, parlarem de com va la construcció de l'Estat de les Autonomies, de l'Espanya plural, l'única possible i amb futur.

Comptant aquesta d'avui, és la cinquena vegada que un president de la Generalitat de Catalunya té ocasió de parlar al Senat, sempre en el marc d'aquesta Comissió.

A diferència de les quatre anteriors, aquesta compareixença respon a una iniciativa del Govern de Catalunya i, si no vaig equivocat, és la primera vegada que es reuneix la Comissió General de les Comunitats Autònomes a proposta d'un president autonòmic.

La meva intenció en esmentar aquests precedents, semblants als que poden presentar els altres presidents autonòmics, és cridar l'atenció sobre la paradoxa que es dona entre l'escassa presència, al llarg de més de trenta anys, dels màxims representants de les autonomies al Senat, per una banda, i la seva definició constitucional com la cambra de representació territorial, per l'altra.

No és normal que la compareixença d'un president autonòmic al Senat sigui un fet excepcional. És una anomalia. I crec que aquesta anomalia és l'expressió d'un dèficit polític i institucional sobre el que voldria formular algunes consideracions.

L'Estat de les Autonomies és el resultat d'un procés dinàmic sorgit de la voluntat d'autogovern de les diferents comunitats i del pacte constitucional que així ho va preveure. Una voluntat formalitzada en els corresponents Estatuts i emmarcada en l'àmbit de la Constitució i el principi dispositiu del títol VIII.

Però cal reconèixer –i així s'ha fet reiteradament des de fa anys– que la consolidació de les Comunitats Autònomes no ha anat sempre acompanyada del desplegament de les institucions i dels procediments per articular adequadament l'Estat autonòmic.

No cal sortir d'aquí: la reforma pendent del Senat per convertir-lo realment en el centre neuràlgic d'aquesta articulació, és l'exemple més rellevant d'aquesta mancança.

Ningú sembla defensar l'estructura i funcionament actual del Senat i moltes són les veus que en un moment o altre han reclamat la seva reforma.

I aquesta és una situació que perjudica seriosament la correcta governació del país, en el que operen dues lògiques polítiques que tendeixen a divergir i fins i tot a ignorar-se.

D'una banda, tenim una lògica unitària monopolitzada per les institucions centrals de l'Estat, que sovint, no sempre però sovint, menystenen la voluntat de les autonomies i la seva condició d'Estat.

De l'altra, una lògica territorial protagonitzada per les autonomies, però que no està prou integrada en la dinàmica política general.

Són lògiques pròpies de tots els Estats compostos caracteritzats per la seva complexitat i el seu pluralisme.

Tanmateix, els Estats compostos han institucionalitzat mecanismes i dinàmiques de govern compartit que, en el nostre cas, encara estan massa poc desenvolupades.

És a dir, ens manca la manera de definir entre tots l'interès general i de treballar conjuntament pel reconeixement i l'articulació dels legítims interessos de part.

És evident que això no és gens fàcil. El nostre Estat, d'orientació federal, és una construcció complexa que requereix d'un esforç addicional per aconseguir el seu funcionament òptim, capaç de conjugar pluralitat i integració.

Un esforç per canviar la cultura política i superar la vella inèrcia centralista.

Amb dissenys institucionals sofisticats, que permetin des de la diversitat d'interessos treballar conjuntament per l'interès de tots.

Lògiques territorials que han de ser contrastades a partir d'un debat obert i transparent, assolint acords i consensos equitatius i justos per totes les parts.

Desenvolupant lleialtats i confiança mútues, més enllà de dramatismes i visions contraposades.

L'Estat de les Autonomies l'hem construït entre tots. I Catalunya, que n'ha estat un motor i un referent, vol seguir participant en aquest procés amb convicció i amb la resta de les Comunitats Autònomes.

Enfortint l'autonomia i l'autogovern, i impulsant els mecanismes necessaris de govern compartit per treballar pels interessos comuns i de tots.

Aquesta és la dinàmica evolutiva de l'Espanya plural. És l'única possible. Sense passos endavant, l'Estat autonòmic podria esdevenir disfuncional i perdre la seva potencialitat. L'orientació federal és, doncs, el camí més segur i més integrador per acollir i fer cooperativa la diversitat territorial, les voluntats d'autogovern i la descentralització administrativa.

I sense l'evidència d'aquesta evolució, més d'hora que tard, l'Estat de les Autonomies pot deixar de tenir interès per a una majoria dels ciutadans en algunes comunitats, que són, precisament, algunes d'elles, les que han marcat el camí i el ritme des de l'inici de la Transició.

Un exemple ben entenedor d'aquest dèficit d'integració, el tenim en el tractament de les llengües diverses que es parlen a Espanya.

Aún hoy, treinta años después de que la Constitución reconozca, en su artículo tercero, que “la riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección”. Aún hoy, digo, hay que esforzarse para hacer entender que este respeto y protección del catalán –en sus diversas variantes-, del gallego o del euskera, ha de ser asumido con plena normalidad, también por las instituciones centrales del Estado, y aceptado con naturalidad por la sociedad española en su conjunto.

Se precisa hacer un salto cualitativo para considerar que o respeto, a proteccion e o impulso das diversas linguas que se falan en Espanya é unha responsabilidade do estado que implica actitudes, xestos e accions positivas.

Berriro diot: auzi hau ez dagokie hizkuntza propioa duten komunitateei bakarrik. Ideia hori gairitu eta denon ardura dela onartu beharko genuke. Ardura hori, gainera, denok aberasten gaituen eta denoi dagokigun kultur eta hizkuntz ondarea izateak dakarren harrotasunez onartu beharko genuke.

(Traducció de l'euskera al català: “Cal superar, insisteixo, la idea que aquesta és una qüestió privativa de les comunitats amb una llengua pròpia, per acceptar que és una responsabilitat de tots, assumida amb l'orgull de comptar amb un patrimoni cultural i lingüístic que ens enriqueix i concerneix a tots”).

Les diverses institucions i poders de l'Estat no poden veure aquesta qüestió com una particularitat regional anecdòtica, sinó com un patrimoni cultural compartit. És més, l'han d'entendre i admetre, d'una vegada, com un dels elements indiscutibles de la genètica de l'Espanya diversa, de l'Espanya plural, que vam començar a construir, democràticament, amb l'elaboració i aprovació de la Constitució de 1978.

Per això quan sento opinions que s'oposen, per exemple, a que al Senat es parli en català, en gallec o bé en euskera, amb l'argument que es tracta d'un malbaratament de recursos, no puc més que entristir-me en comprovar com n'estem encara d'allunyats d'assumir la nostra pluralitat.

I enyorar, fins i tot, manifestacions com les que feia en el seu moment la presidenta del Senat i actual presidenta de la Comunitat de Madrid quan afirmava en les diverses llengües espanyoles que: *“Espanya és una nació plural. La pluralitat és, precisament, un dels principals trets constitutius de la nostra realitat nacional, de la qual extraiem un intens enriquiment humà, cultural, social i econòmic per a tots els espanyols”*

Avui, la meua tristesa deriva en ofensa, quan constato que no és per incomprensió sinó per mala fe política que s'emeten opinions i judicis pejoratius sobre el català.

Perquè, senyories, les llengües no tenen preu. I qui li'n vol posar, ni les estima ni les respecta.

Ai d'aquells que vulguin posar preu a la nostra diversitat lingüística.

Ai d'aquells que pretenen convertir una llengua en estelles, perquè no calculen l'abast del foc que poden arribar a originar.

¿És actuant d'aquesta manera, amb aquest tarannà separador, que volen construir una Espanya integradora, una Espanya de tots?

¿O més aviat pretenen tornar a l'Espanya uniformitzadora d'abans de la Constitució?

Si fos així s'estaria posant en dubte l'esperit constitucional i hauríem iniciat el camí cap a una regressió que hipotecaria greument el futur en comú. És més, ja he dit en altres ocasions, que el faria inviable.

Fetes aquestes consideracions destinades a emmarcar el sentit profund de la meva intervenció, passo tot seguit al nucli de la qüestió que ens reuneix avui en aquesta sessió de la Comissió General de les Comunitats Autònomes, i que no és altre que la delicada situació –per dir-ho suaument- que viu el Tribunal Constitucional i la seva repercussió en l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

Una situació que porta al Parlament i al Govern de Catalunya a demanar la urgent renovació dels magistrats del Tribunal amb el mandat caducat i, més enllà, a la reforma de la Llei Orgànica que regula el seu funcionament.

En gairebé quatre anys els magistrats del Tribunal Constitucional després de diversos intents no han aconseguit arribar a un acord per dictar sentència sobre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Un Estatut que és una Llei Orgànica, sí; però que és el primer cop, en la nostra història democràtica, que el Tribunal Constitucional ha de pronunciar-se sobre una llei referendada. La complexitat i la responsabilitat d'una Sentència com aquesta, són més que òbvies.

Un retard més que notable en tractar-se d'una norma fonamental per a l'organització i el funcionament de l'autogovern de Catalunya, i que és l'expressió actualitzada de l'acord per encaixar l'autogovern de Catalunya a Espanya, en el marc del pacte constitucional.

El realment greu no és aquest retard, sinó les vicissituds ben notòries que acompanyen i que han afectat i alterat la composició del Tribunal.

Un dels dotze magistrats va ser recusat a instància del Partit Popular, gràcies a una interpretació sobre els supòsits que permeten apartar un dels seus membres del coneixement d'una causa, que entrava en contradicció amb la jurisprudència anterior del mateix Tribunal.

A més, els quatre magistrats designats pel Senat van finalitzar el seu mandat el desembre de 2007 i en conseqüència actuen amb un mandat prorrogat, en no haver prosperat, fins ara, el procediment iniciat per a la seva renovació en aquesta Cambra, malgrat que les Comunitats Autònomes vam exercir en el seu moment el dret de proposar candidats.

I finalment, poc temps després, es va produir una nova vacant, per defunció d'un altre dels magistrats del Tribunal. Una vacant pendent de provisió des de fa dos anys per part del Congrés dels Diputats.

En definitiva, ens trobem amb una situació força anòmala que afecta a sis dels dotze magistrats del Tribunal. La meitat dels seus membres.

I, si vostès volen, encara podem anar més enllà.

Només ens cal parar atenció a l'espectacle poc edificant propiciat per les continuades filtracions als mitjans de comunicació sobre les deliberacions del Tribunal i les especulacions sobre les filiacions ideològiques i els suposats compromisos i pactes dels seus membres..

Fins al punt, tal com ha manifestat un dels pares de la Constitució, d'haver perdut l'aparença d'independència que seria exigible.

El resultat de tot plegat és un Tribunal que, malgrat estar legalment facultat per exercir la seva funció, veu erosionada la seva legitimitat moral fins a extrems poc acceptables.

No cal que els digui que la llarga demora en l'emissió de la sentència, i sobretot les interferències en el funcionament normal del Tribunal i les filtracions sobre les seves deliberacions i els seus propòsits, suposen un factor d'incertesa sobre el futur de l'Estatut i, en conseqüència, de l'autogovern de Catalunya.

Una incertesa que –es vulgui o no- es projecta també al conjunt de la política espanyola i les seves institucions. I també a la resta d'Estatuts inspirats o que adopten les mateixes formulacions que l'Estatut català.

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya va ser tramitat seguint el procediment establert constitucionalment, amb l'aprovació primer com a projecte de llei pel Parlament de Catalunya, negociat després per una delegació parlamentària catalana amb les corresponents comissions constitucionals del Congrés dels Diputats i del Senat, aprovat per majoria absoluta per ambdues cambres de les Corts Generals i, finalment, referendat pel poble de Catalunya.

L'Estatut és una llei vigent des del 9 d'agost de 2006 i ha estat aplicat i desplegat des d'aleshores per les institucions de l'autogovern de Catalunya i per les institucions centrals de l'Estat, en compliment estricte de la seva obligació i amb ple convenciment de la seva constitucionalitat.

L'extens i intens desplegament de l'Estatut s'ha produït sense cap mena de conflicte, i sense que s'acomplissin les profecies apocalíptiques sobre les conseqüències nefastes de la seva aplicació per a la cohesió del país i la unitat d'Espanya. La millor prova n'és el fet que del gairebé mig centenar de lleis aprovades en desplegament de l'Estatut, tan sols un parell han estat qüestionades davant el Tribunal Constitucional.

I per si això no fos suficient per avalar l'Estatut de Catalunya, cal recordar que ha servit d'exemple i referència per a les reformes estatutàries que altres Comunitats Autònomes han decidit impulsar, de tal manera que ha estat el motor de l'evolució del conjunt de l'Estat de les Autonomies, en qüestions claus com l'adequació competencial a les noves realitats socials o com la reforma del conjunt del sistema de finançament.

Uns Estatuts, per cert, que paradoxalment no han estat objecte de cap recurs d'inconstitucionalitat. Uns Estatuts, cap dels quals ha esquerdat Espanya per enlloc. Només a determinats nivells polítics o de forta influència en la política ha persistit aquesta obsessió a denunciar que allò que reforça a qualsevol altra comunitat és desintegrador quan prové de Catalunya.

En aquest context, resulta evident que la crida que feia el President Pujol en el debat de les autonomies, en aquesta Cambra, l'any 1997, no ha estat escoltada en absolut per aquests sectors polítics. Ell deia:

“Una cosa sí que els demanaré -que no és econòmica, ni política, ni competencial-: és que col·laborin perquè, en el conjunt d'Espanya, les coses de Catalunya es mirin, i se'n parli, amb més objectivitat del que se sol fer. És obligació de tothom que tingui sentit d'Estat, és obligació de tothom que tingui responsabilitat i capacitat d'influència, de no utilitzar el tema català com a arma demagògica i ofensiva de partit contra altres partits i contra la mateixa Catalunya”.

Crec que per responsabilitat política i sentit d'Estat, cal fer prevaldre el valor, l'oportunitat i el contingut de l'Estatut i exigir al mateix temps el màxim captament institucional del Tribunal Constitucional en aquesta qüestió.

En conseqüència, no crec que hagi estat fins ara extemporani, ni en absolut desestabilitzador, exigir del Tribunal Constitucional la màxima serenitat a l'hora de procedir al debat, així com la màxima prudència en el moment de prendre qualsevol decisió sobre la constitucionalitat de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

Herrero de Miñón, una altre pare de la Constitució, ho expressava formidablement ja fa una anys, tot demanant que *“si la Constitución de 1978 es una constitución abierta hay suficientes argumentos técnicos i políticos para afirmarlo, eso exige una actitud abierta por parte del intérprete”.*

I en el cas que la fragilitat del Tribunal l'impedeixi garantir la serenitat, la prudència i l'equanimitat necessàries per prendre una de les decisions més difícils des de la seva creació, penso que és de sentit comú procedir a la seva renovació.

Perquè no ens podem permetre que una institució debilitada i qüestionada, provoqui una crisi que ni ens convé ni desitgem. Ni a Catalunya, ni a Espanya.

Perquè l'alteració del delicat mecanisme previst per a la renovació del Tribunal Constitucional suposa una gravíssima distorsió del funcionament d'una institució que hauria d'estar lliure de tota presumpció de politització.

I que això sigui així, cal dir-ho ben clar, no és responsabilitat del Tribunal ni dels seus magistrats.

El bloqueig de la renovació dels magistrats del Tribunal respon a una intencionalitat per part del grup que va interposar el recurs contra l'Estatut de Catalunya -reconeguda explícitament en manifestacions públiques- de decantar una majoria favorable a les seves pretensions de retallar substancialment l'Estatut.

Es pretén guanyar al Tribunal Constitucional el que es va perdre democràticament.

És evident que aquest partidisme descarat afecta, de ple, les institucions que tenen la facultat i l'obligació de procedir a la renovació del Tribunal Constitucional. Concretament, el Congrés dels Diputats i especialment el Senat, que poden veure disminuïts el seu prestigi i la seva credibilitat, si no són capaços de trobar una solució responsable a aquest carreró sense sortida.

A la vista d'aquesta situació que lesiona l'autogovern de Catalunya, posa en risc la relació política i institucional de Catalunya amb Espanya, posa en qüestió el propi Estat de les Autonomies, degrada la institució del Tribunal Constitucional i deteriora el prestigi de les Corts Generals, el Parlament de Catalunya ha aprovat una resolució en la que, a partir de la convicció sobre la plena constitucionalitat de l'Estatut d'Autonomia de 2006, s'insta a procedir a la renovació dels magistrats del Tribunal amb el mandat caducat; es proposa emprendre accions per aconseguir que el Tribunal es declari incompetent per dictar sentència sobre l'Estatut; i, finalment, es demana impulsar una proposta de reforma de la Llei Orgànica del Tribunal Constitucional.

D'acord amb aquesta resolució, que expressa la unitat de les forces catalanistes al Parlament de Catalunya, és que demano a aquest Senat que reactivi, amb caràcter d'urgència, el procediment de designació dels quatre magistrats del Tribunal Constitucional que correspon a aquesta Cambra i que està en suspens, malgrat que les Comunitats Autònomes hagin presentat les seves propostes tal com preveu l'article 16 de la Llei Orgànica del Tribunal Constitucional.

Com he dit reiteradament no estem demanant que es canviïn les regles del joc pel que fa a la renovació del Tribunal Constitucional. El que volem és molt senzill: volem que es compleixin. Catalunya no vol lleis a mida; vol –senzillament– que es compleixin les lleis.

No neguem la funció del Tribunal Constitucional, aspirem a què l'exerceixi amb normalitat, amb serenitat i sense cap ombra de sospita sobre la seva parcialitat.

Perquè, com ens recordava també un dels pares de la Constitució, en Miquel Roca, fent referència a la mateixa doctrina del Tribunal Europeu dels Drets Humans, *“la justícia no tan sols ha de ser independent, sinó que, a més i sobretot, ha de semblar-ho”*.

Però a més de tot això, el que és una evidència és que aquest Tribunal Constitucional ha fracassat reiteradament en l'objectiu que s'havia proposat i que podríem dir que està perdut en un laberint. I seria inadmissible que per la inoperància de les instàncies polítiques, el Tribunal acabés arrossegant al mateix laberint al conjunt del país.

Cal ajudar el Tribunal Constitucional a sortir del laberint. I resituar el rol democràtic de cadascú, d'acord amb les funcions que té encomanades. I cal evitar que, en aquesta situació de debilitat, de pèrdua de legitimitat moral, emeti una sentència sobre un recurs que, tal com jo crec, no s'havia d'haver presentat mai.

I anant més enllà, s'ha plantejat ja la necessitat d'abordar la reforma de la Llei Orgànica del Tribunal Constitucional. De fet, al Congrés dels diputats es va discutir tot just fa uns dies una proposta d'un dels grups de la Cambra. No és aquest el moment d'abordar aquesta qüestió, però no vull deixar de subratllar que la mateixa existència de totes aquestes propostes, procedents de forces polítiques ben diverses, no és altra cosa que un símptoma evident del problema que subratllava abans.

I és que la situació actual del Tribunal Constitucional afecta el nucli del nostre Estat autònom. Ho afirmo des d'una actitud de profunda lleialtat institucional i amb la convicció que és possible, evidentment, treballar per consolidar el pacte constitucional originari.

Perquè el que està en joc, senyories, no és tan sols el prestigi de les institucions. Està en risc el sentit i l'abast del propi pacte constitucional.

Ho està si en nom de la Constitució es pretén subvertir el seu esperit. Si el que va semblar possible el 1978, avui ja no és admès. Si el pacte renovat amb l'Estatut de l'any 2006 per encaixar l'autogovern de Catalunya a Espanya queda invalidat. Si, a més, una decisió d'aquesta importància és adoptada per un òrgan jurisdiccional deslegitimada moralment, no legalment, i profundament dividit.

I si això passa, el que està en joc –aleshores– és que la desafecció, com ja he advertit amb anterioritat, esdevingui frustració profunda, i pugui donar arguments a aquells que volen la ruptura o el desinterès mutu. Així de simple i així de greu.

Per això penso que és avui més oportú que mai, recordar la cita dels coneguts versos de Salvador Espriu de *La pell de brau*, que en Joan Reventós feia en aquesta mateixa sala en un debat com el d'avui, fa 16 anys:

*“Fes que siguin segurs els ponts del diàleg
i mira comprendre i estimar
les raons i les parles diverses dels teus fills
per a poder viure eternament
en ordre la pau, el treball,
la difícil i merescuda llibertat”.*

Aquella esperança que cantava Espriu i que va caracteritzar l'esperit de la Transició, de la que en Joan Reventós en va ser un protagonista, avui hi ha gent a Catalunya que considera que no s'ha vist corresposta per l'evolució de la política i de la societat espanyoles.

En aquest llarg i interminable procés m'he imposat com a norma de conducta mantenir la serenitat al màxim, evitar reaccions extemporànies a hipòtesis no contrastades, privilegiar el capteniment institucional als reflexos partidistes.

Com a president de la Generalitat de Catalunya assumeixo el deure de defensar l'autogovern de Catalunya en el marc fixat per la Constitució de 1978 i l'Estatut de 2006.

No tinc la més mínima intenció, mentre actuï com a President i en nom de tots els ciutadans de Catalunya, d'anar ni un mil·límetre més enllà de la Constitució, ni de permetre quedar-nos un mil·límetre més ençà de l'Estatut.

En compliment d'aquest deure procuro que aquesta defensa tingui un esperit positiu i afirmatiu.

Per això, treballo intensament per aconseguir i mantenir l'acord de totes les forces polítiques catalanes compromeses amb l'autogovern.

Com també vetllo per interpretar i canalitzar el sentiment profund de la societat catalana que demana ser tractada amb respecte i dignitat.

I no sento cap contradicció en assumir aquest deure amb una actitud convençuda de lleialtat institucional: lleialtat a un Estat de les Autonomies, del que ostento la màxima representació a Catalunya. Lleialtat a una Constitució que ha fet possible l'autogovern de Catalunya. Lleialtat a una idea plural i integradora d'Espanya. Lleialtat a un pacte polític sobre el que es fonamenta el nou Estatut d'Autonomia de Catalunya.

Seria dramàtic que aquesta lleialtat no fos corresposta. I encara, molt pitjor, que les aspiracions i el sentiments de la ciutadania de Catalunya no fossin respectats.

Respecte: aquesta és la qüestió clau. Els meus antecessors – els presidents Jordi Pujol i Pasqual Maragall- es van veure en la necessitat d'exigir-lo en les seves intervencions en aquesta Cambra. Respecte per la singularitat política, cultural i lingüística de Catalunya. Respecte per la voluntat d'autogovern. Respecte pel pacte de convivència lliurement acordat.

Avui, un altre president de la Generalitat ha de tornar a demanar aquest respecte en nom de les institucions i de la societat catalanes. No puc imaginar-me altra cosa que una resposta positiva a aquesta demanda que avui els formulo, independentment del grau d'acord sobre les propostes concretes que es puguin plantejar.

Estic convençut, des del respecte mutu, que serà possible l'entesa. Però sense ella estem condemnats a una crisi de la moral col·lectiva que estic convençut que no es produirà.

Moltes gràcies